
Istungidokument

A9-0229/2023

3.7.2023

RAPORT

komisjoni Bosniat ja Hertsegoviinat käsitleva 2022. aasta aruande kohta
(2022/2200(INI))

Väliskomisjon

Raportöör: Paulo Rangel

SISUKORD

	lk
EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....	3
SELETUSKIRI.....	24
TEAVE VASTUVÕTMISE KOHTA VASTUTAVAS KOMISJONIS.....	25
NIMELINE LÕPPHÄÄLETUS VASTUTAVAS KOMISJONIS.....	26

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

komisjoni Bosniat ja Hertsegoviinat käsitleva 2022. aasta aruande kohta (2022/2200(INI))

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse ühelt poolt Euroopa ühenduste ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Bosnia ja Hertsegoviina vahelist stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingut¹,
- võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. septembri 2021. aasta määrust (EL) 2021/1529, millega luuakse ühinemiseelse abi instrument (IPA III)²,
- võttes arvesse ELi-Bosnia ja Hertsegoviina parlamentaarse stabiliseerimis- ja assotsieerimiskomitee esimese ja teise kohtumise tulemusi, mis toimusid vastavalt 5. ja 6. novembril 2015 ning 17. juunil 2021,
- võttes arvesse Bosnia ja Hertsegoviina 15. veebruaril 2016. aastal esitatud ELi liikmeks astumise avaldust,
- võttes arvesse ELi ja Lääne-Balkani riikide 17. mail 2018. aastal Sofias, 6. mail 2020 Zagrebis, 6. oktoobril 2021 Brdo pri Kranjus ja 6. detsembril 2022 Tiranas toimunud tippkohtumiste deklaratsioone,
- võttes arvesse 10. novembri 2020. aasta Sofia tippkohtumist, sealhulgas deklaratsiooni ühise piirkondliku turu kohta ja deklaratsiooni Lääne-Balkani riikide rohelise tegevuskava kohta,
- võttes arvesse 3. novembril 2022 toimunud Berliini protsessi üheksanda tippkohtumise tulemusi,
- võttes arvesse nõukogu 4. novembri 2021. aasta otsust (EL) 2021/1923, mis käsitleb Euroopa rahutagamisrahastu abimeedet Bosnia ja Hertsegoviina relvajõudude suutlikkuse suurendamise toetamiseks³,
- võttes arvesse nõukogu 1. novembri 2022. aasta otsust (EL) 2022/2353, mis käsitleb Euroopa rahutagamisrahastu abimeedet Bosnia ja Hertsegoviina relvajõudude suutlikkuse tugevdamiseks⁴,
- võttes arvesse Euroopa Ülemkogu 24. ja 25. märtsi 2022. aasta järeldusi,

---

¹ [ELT L 164, 30.6.2015, lk 2.](#)

² [ELT L 330, 20.9.2021, lk 1.](#)

³ [ELT L 391, 5.11.2021, lk 45.](#)

⁴ [ELT L 311, 2.12.2022, lk 149.](#)

- võttes arvesse Euroopa Ülemkogu 23.–24. juuni 2022. aasta järeldusi Ukraina, Lääne-Balkani riikide, Ukraina, Moldova Vabariigi ja Gruusia ELiga ühinemise taotluste ning välissuhete kohta,
- võttes arvesse Euroopa Ülemkogu 15. detsembri 2022. aasta järeldusi, millega antakse Bosniale ja Hertsegoviinale ELi kandidaatriigi staatus,
- võttes arvesse komisjoni 29. mai 2019. aasta teatist „Komisjoni arvamus Bosnia ja Hertsegoviina Euroopa Liidu liikmeks astumise avalduse kohta“ (COM(2019)0261) ja sellele lisatud analüütilist aruannet (SWD(2019)0222),
- võttes arvesse komisjoni 5. veebruari 2020. aasta teatist „Ühinemisprotsessi tõhustamine – Lääne-Balkani riikide usutavad väljavaated saada ELi liikmeks“ (COM(2020)0057),
- võttes arvesse komisjoni 29. aprilli 2020. aasta teatist „Lääne-Balkani riikide toetamine COVID-19 puhanguga võitlemisel ja pandeemiajärgsel taastumisel. Komisjoni panus ELi ja Lääne-Balkani riikide juhtide 6. mai 2020. aasta kohtumise eel“ (COM(2020)0315),
- võttes arvesse komisjoni 6. oktoobri 2020. aasta teatist „Majandus- ja investeerimiskava Lääne-Balkani jaoks“ (COM(2020)0641),
- võttes arvesse komisjoni 12. oktoobri 2022. aasta teatist „2022. aasta teatis ELi laienemispoliitika kohta“ (COM(2022)0528),
- võttes arvesse komisjoni talituste 12. oktoobri 2022. aasta töödokumenti „Bosniat ja Hertsegoviinat käsitlev 2022. aasta aruanne“ (SWD(2022)0336),
- võttes arvesse komisjoni 14. aprilli 2021. aasta teatist ELi organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise strateegia (2021–2025) kohta (COM(2021)0170),
- võttes arvesse komisjoni 7. oktoobri 2020. aasta teatist „Võrdõiguslikkuse liit: romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik“ (COM(2020)0620),
- võttes arvesse ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni,
- võttes arvesse ÜRO lapse õiguste konventsiooni,
- võttes arvesse 25. veebruaril 1991. aastal vastu võetud piiriülese keskkonnamõju hindamise konventsiooni,
- võttes arvesse UNESCO 20. oktoobri 2005. aasta kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsiooni,
- võttes arvesse UNESCO 17. oktoobri 2003. aasta vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooni,
- võttes arvesse julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegilist kompassi, mille nõukogu kiitis heaks 21. märtsil 2022,

- võttes arvesse Euroopa Kontrollikoja 10. jaanuari 2022. aasta eriaruannet nr 01/2022 „ELi toetus õigusriigi toimimisele Lääne-Balkani riikides: pingutustest hoolimata ei ole põhiprobleemid endiselt lahendatud“ ja Euroopa Kontrollikoja 3. juuni 2021. aasta eriaruannet 09/2021 „ELi mõjutav väärinfo: probleemiga tegeletakse, kuid seda ei ole veel lahendatud“,
- võttes arvesse 5. detsembri 2019. aasta eksperdiaruannet õigusriigi küsimuste kohta Bosnias ja Hertsegoviinas,
- võttes arvesse Veneetsia komisjoni 11. märtsi 2005. aasta arvamust Bosnia ja Hertsegoviina põhiseadusliku olukorra ja kõrge esindaja volituste kohta ning tema edasisi soovitusi Bosnia ja Hertsegoviina põhiseaduslike küsimuste kohta,
- võttes arvesse Veneetsia komisjoni 14. detsembri 2020. aasta arvamuste ja aruannete kogumit valimisseaduse stabiilsuse kohta,
- võttes arvesse Euroopa Inimõiguste Kohtu asjakohaseid otsuseid hagejate, sealhulgas Azra Zornići⁵ ning Dervo Sejdići ja Jakob Finci⁶ jt kasuks,
- võttes arvesse 17. juunil 2020. aastal allkirjastatud Mostari kokkulepet valimiste korraldamise kohta Mostaris,
- võttes arvesse 12. juuni 2022. aasta poliitilist kokkulepet põhimõtete kohta, mille eesmärk on tagada Euroopa poole liikuv toimiv Bosnia ja Hertsegoviina,
- võttes arvesse Transparency Internationali 2022. aasta korrupsiooni tajumise indeksit, mille põhjal Bosnia ja Hertsegoviina on 180 riigi seas 110. kohal,
- võttes arvesse Bosniat ja Hertsegoviinat käsitleva rahukokkuleppe rakendamise eest vastutava kõrge esindaja 2. novembri 2022. aasta 62. aruannet ÜRO peasekretärile ja varasemaid aruandeid,
- võttes arvesse ÜRO Julgeolekunõukogu 2. novembri 2022. aasta resolutsiooni 2658 (2022), millega pikendatakse ELi Bosnia ja Hertsegoviina vägede (EUFOR) volitusi 2. novembrini 2023,
- võttes arvesse Põhja-Atlandi Nõukogu kohtumist Madridis 29. juunil 2022 ja NATO Madridi tippkohtumise deklaratsiooni,
- võttes arvesse NATO kaitseministrite kohtumist 14. ja 15. veebruaril 2023,
- võttes arvesse Daytoni rahukokkulepet, millega määratakse kindlaks Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) missiooni volitused Bosnias ja Hertsegoviinas,
- võttes arvesse Bosnia ja Hertsegoviina põhiseadust, mille kohaselt on riigis kolm ametlikku keelt, ning Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni ja Serblaste Vabariigi üksuse põhiseadusi,

---

⁵ Kohtuotsus, 15. juuli 2014.

⁶ Kohtuotsus, 22. detsember 2009.

- võttes arvesse oma 9. juuli 2015. aasta resolutsiooni Srebrenica sündmuste mälestamise kohta⁷,
  - võttes arvesse oma 17. detsembri 2015. aasta resolutsiooni Daytoni rahukokkuleppe 20. aastapäeva kohta⁸,
  - võttes arvesse oma 19. juuni 2020. aasta soovitusi nõukogule, komisjonile ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, mis käsitleb Lääne-Balkanit pärast 2020. aasta tippkohtumist⁹,
  - võttes arvesse oma 15. detsembri 2021. aasta resolutsiooni koostöö kohta võitluses organiseeritud kuritegevuse vastu Lääne-Balkanil¹⁰,
  - võttes arvesse oma 8. juuni 2022. aasta soovitusi nõukogule ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale ELi välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika kohta pärast Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu¹¹,
  - võttes arvesse oma 23. novembri 2022. aasta soovitusi nõukogule, komisjonile ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale ELi uue laienemisstrateegia kohta¹²,
  - võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Bosnia ja Hertsegoviina kohta,
  - võttes arvesse kodukorra artiklit 54,
  - võttes arvesse väliskomisjoni raportit (A9-0229/2023),
- A. arvestades, et laienemine on ELi kõige tõhusam välispoliitika vahend, üks liidu edukamaid poliitikavaldkondi ning kujutab endast geostrateegilist investeringut terve mandri püsivasse rahu, demokraatiasse, jõukusse, stabiilsusse ja julgeolekusse; arvestades, et laienemispoliitika motiveerib ja julgustab edendama ELi põhiväärtusi;
- B. arvestades, et EL peab täitma oma lubadusi ja kandidaatriikide poliitilised liidrid peavad näitama, et neil on tegelik poliitiline tahe reformiprotsessid ellu viia; arvestades, et korduvad edasilükkamised ühinemisprotsessi käigus ja kandidaatriikide poliitiliste liidrite tegeliku poliitilise tahte puudumine on oluliselt vähendanud selle protsessi tulemuslikkust ja kodanike toetust ELiga ühinemisele;
- C. arvestades, et Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on õnestanud Euroopa mandril julgeolekut ja stabiilsust, näidanud, et integratsioon ELiga on strateegiliselt äärmiselt vajalik, ning toonud veelgi rohkem esile, kui oluline on, et kandidaatriigid viiksid oma poliitika ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga (ÜVJP) vastavusse; arvestades, et see on andnud laienemisele uut hoogu, sundides ELi täitma kiiremini oma Lääne-Balkani riikidele juba ammu antud lubadusi;

⁷ [ELT C 265, 11.8.2017, lk 142.](#)

⁸ [ELT C 399, 24.11.2017, lk 176.](#)

⁹ [ELT C 362, 8.9.2021, lk 129.](#)

¹⁰ [ELT C 251, 30.6.2022, lk 87.](#)

¹¹ ELT C 493, 27.12.2022, lk 136.

¹² ELT C 167, 11.5.2023, lk 105.

- D. arvestades, et iga laienemisprotsessis osalevat riiki peaks hindama tema saavutuste põhjal, keskendudes põhireformidele, mille aluseks on õigusriigi põhimõtet, põhiõigusi, demokraatlikke standardeid, sõltumatut kohtusüsteemi, vähemuste õigusi ja meediavabadust käsitlevad Kopenhaageni kriteeriumid;
- E. arvestades, et Lääne-Balkani riikide tulevik on Euroopa Liidus; arvestades, et selge enamus Bosnia ja Hertsegoviina elanikkonnast püüdleb püsiva rahu, stabiilsuse, demokraatia ja heaolu nimel Euroopa-Atlandi integratsiooni poole;
- F. arvestades, et Bosniale ja Hertsegoviinale on antud ELi kandidaatriigi staatus; arvestades, et edasised edusammud ELiga ühinemise suunas sõltuvad 14 peamise prioriteedi täitmisest, mis on loetletud komisjoni arvamuses ELi liikmeks saamise avalduse kohta; arvestades, et nõukogu on kutsunud Bosnia ja Hertsegoviina juhte üles viima põhiseadus- ja valimisreformid kiiresti lõpule;
- G. arvestades, et Bosnia ja Hertsegoviina liikumine ELiga ühinemise suunas eeldab tõelist leppimist, mis põhineb riigi ja selle üksuste mitmekultuurilisusel ning riigi ühtsuse, suveräänsuse, territoriaalse terviklikkuse ja võrdsete õiguste austamisel ja kõigi selle kodanike diskrimineerimiskeelul vastavalt ELi standarditele ja väärtustele;
- H. arvestades, et nüüd, rohkem kui 25 aastat pärast sõja lõppu on riik endiselt sügavalt lõhestunud, mida soodustavad poliitiline eliit, Serblaste Vabariigi (Republika Srpska) üksuse juhtkonna separatistlikud katsed ning õigusriigi, valitsemistava, vastutuse, sõnavabaduse ja meediaga seotud probleemid, samuti korruptsioon, mille tõttu lahkub riigist igal aastal kaasa tuhandeid kodanikke; arvestades, et Bosnias ja Hertsegoviinas on diskrimineerimine etnilise päritolu, soo ja seksuaalse sättumuse alusel ning vähemuste õiguste kaitse jätkuvalt probleem;
- I. arvestades, et 23. märtsil 2023 võttis Serblaste Vabariigi Rahvuskogu vastu Serblaste Vabariigi kriminaalkoodeksi muudatused, millega taaskehtestatakse kriminaalkaristused laimu eest, ning et Serblaste Vabariigi üksuse president Milorad Dodik on andnud teada kavast kehtestada nn välisagentide seadus;
- J. arvestades, et EL on Bosnia ja Hertsegoviina suurim poliitiline, kaubandus- ja investeerimispartner ning suurim finantsabi andja, eelkõige ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA III) ning Lääne-Balkani majandus- ja investeerimiskava ja makromajandusliku finantsabi kaudu;
- K. arvestades, et nende osalejate eesmärk, kes tegelevad välismaise pahatahtliku otsese ja kaudse sekkumise ning desinformatsiooniga, on külvata erimeelsusi, vägivalda ja rahvustevahelisi pingeid ning destabiliseerida Bosniat ja Hertsegoviinat ning kogu Lääne-Balkani piirkonda, eelkõige seoses Venemaa agressioonisõjaga Ukraina vastu; arvestades, et sellise tegevuse eesmärk on kujutada ELi Lääne-Balkani riikide jaoks ebausaldusväärse ning ükskõikse partnerina;

Pühendumine ELiga ühinemisele

1. väljendab heameelt Euroopa Ülemkogu otsuse üle anda Bosniale ja Hertsegoviinale muutunud geopoliitilises reaalsuses kandidaatriigi staatus, eeldusel et astutakse mitmeid

samme suurendamiseks riigi valmisolekut ühinemisläbirääkimisteks; kordab oma selget toetust Bosnia ja Hertsegoviina ELiga ühinemisele, mis põhineb ühtsusel, suveräänsusel ja territoriaalsel tervikkusel;

2. tunnistab Lääne-Balkani riikide tähtsust ELi laienemispoliitikas ja nõuab tungivalt, et EL kiirendaks Bosnia ja Hertsegoviina ühinemisprotsessi, lähtudes tema edusammudest;
3. tunnustab 2022. aasta oktoobris toimunud üldvalimiste tulemuste kiiret rakendamist, uue riigi tasandi valitsuse ametisse nimetamist, koalitsiooniprogrammi allkirjastamist ja poliitiliste otsuste tegemise taasalustamist; tunnustab Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni presidendi ja kahe asepresidendi ametisse nimetamist ning valitsuste moodustamist Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni ja selle kantonite tasandil; peab kahetsusväärseks selle lõpuleviimise ees seisnud poliitilisi takistusi, millest riigisisesed osalejad oleksid pidanud üle saama; võtab teadmiseks kõrge esindaja sekkumise, et poliitiline ummikseis lõpetada; rõhutab, kui oluline on, et kõigil tasanditel oleksid olemas ametiasutused, et edukalt jätkata ELiga ühinemise teel edusammude tegemiseks vajalikke reformiprotsesse;
4. julgustab kõiki poliitilisi ametivõime kasutama võimalust, et teha kõigi kodanike püüdlusi arvestades sisulisi edusamme 14 peamise prioriteedi rakendamisel, tagades samas institutsioonide vastutuse ning protsessi kvaliteedi ja läbipaistvuse; peab kahetsusväärseks, et alates 2019. aastast on rakendamise tempo olnud aeglane; nõuab tungivalt, et kõik poliitilised osalejad teeksid oluliste otsuste tegemist aeglustavatele institutsionaalsetele takistustele lõpu, hoiduksid nendest ja ületaksid need, et vältida tagasilangust obstruktiivsesse poliitikasse ja natsionalistlikku retoorikasse, ning näitaksid üles pühendumust, prioriseeriksid ja teeksid märkimisväärseid edusamme vajalike ELiga seotud reformide elluviimisel, jätkates komisjoni soovitusel ja 12. juuni 2022. aasta Brüsseli poliitilises kokkuleppes (mis käsitleb toimiva Bosnia ja Hertsegoviina tagamise põhimõtteid) esitatud meetmeid;
5. rõhutab, et Bosnia ja Hertsegoviina tee ELiga ühinemise suunas peab tuginema toimivatele demokraatlikele institutsioonidele, õigusriigi põhimõttele, heale valitsemistavale, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastasele võitlusele, põhiõiguste austamisele ning kõigi kodanike diskrimineerimiskeelule;
6. nõuab eri poliitikavaldkondade järjekindlat üleriigilist koordineerimist, ühtlustamist, integreerimist ja vastavusse viimist ELi standarditega, samuti reformide paremat kavandamist ja järelevalvet poliitilise ja tehnilise koordineerimise kaudu, sealhulgas riikliku programmi viivitamatut kehtestamist Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutuste poolt, et võtta üle ELi õigustik;
7. palub komisjonil ja Euroopa välisteenistusel jätkata Bosniale ja Hertsegoviinale finants- ja tehnilise abi andmist, et toetada riigi edusammude ja range tingimuslikkuse alusel Bosnia ja Hertsegoviina integreerumist ELi, edendada ja nõuda reformiprotsesside puhul vastutust, läbipaistvust ja kaasatust, avaldada 14 peamise prioriteedi kohta üksikasjalikke selgitusi ja mõõtmiskriteeriume, et tõsta kodanike teadlikkust ELi eelistest ning tugevdada Bosnia ja Hertsegoviina järelevalvesuutlikkust; nõuab, et nad teeksid Bosnia ja Hertsegoviina ametivõimudega ja asjakohaste partneritega koordineeritult koostööd, et luua soodsad tingimused ELiga integreerumise

edendamiseks; väljendab sellega seoses heameelt selle üle, et 17. mail 2023. aastal toimus Bosnias ja Hertsegoviinas Sarajevos kõrgetasemelise poliitilise foorumi esimene kohtumine;

8. tuletab meelde, et on mures naabruspoliitika ja laienemise voliniku rolli kohta esitatud väidete pärast; tuletab meelde, millised on vastavalt komisjoni liikmete käitumisjuhendile volinike kohustused usaldusvääruse, kaalutusõiguse ja sõltumatuse vallas; nõuab taas kord tungivalt, et komisjon algataks sõltumatu ja erapooletu uurimise selle kohta, kas naabruspoliitika ja laienemise voliniku käitumine ja edendatud poliitika kujutavad endast komisjoni liikmete käitumisjuhendi ja aluslepingutest tulenevate voliniku kohustuste rikkumist;
9. kinnitab veel kord oma toetust volitustele, mis kõrge esindaja bürool on tsiviilaspektide suhtes, nimelt edendada Bosnias ja Hertsegoviinas stabiilsust ja demokraatlikke protsesse, ja EUFORi operatsioonil Althea sõjaliste aspektide suhtes, nimelt teostada Daytoni rahukokkuleppe rakendamise üle järelevalvet, kuni riik on täitnud nn 5+2 tegevuskava ja selle rahvusvaheline järelevalve lõpeb;
10. kutsub komisjoni ja Euroopa välisteenistust üles suhtlema Bosnia ja Hertsegoviina stabiilsuse säilitamiseks edumeelselt kõrge esindaja büroo ja EUFOR Altheaga ning neile toetuma, aidates seeläbi kaasa ELiga ühinemise pingutustele; kutsub ELi liikmesriike üles seda suhtlust toetama ja reageerima kiiresti Venemaa poolt Euroopa julgeolekule tekitatud probleemidele, suurenenud pingetele Bosnias ja Hertsegoviinas ning separatistlikele tegudele, mis õhustavad Daytoni rahukokkulepet;
11. väljendab heameelt EUFOR Althea volituste pikendamise üle 2023. aasta novembrini; tuletab meelde, et sellel missioonil on Bosnia ja Hertsegoviina julgeoleku ja stabiilsuse tagamisel endiselt oluline roll, sealhulgas maamiinidega alade puhastamise toetamisel; väljendab sellega seoses heameelt üleliigse laskemoona ja relvade hävitamise järelevalve ja kontrolli üle; nõuab, et EL ja tema rahvusvahelised partnerid tagaksid EUFOR Althea jätkuva kohaloleku ja volituste tulevase uuendamise ning suurema suutlikkuse, et see vastaks paremini operatiivvajadustele, seda ka ootamatute ohtude korral, ja vajadusele kiiresti reageerida; nõuab, et Brčko piirkonna suhtes kaalutaks EUFOR Altheale personali ja lisasuutlikkuse saatmist;
12. väljendab heameelt OSCE tegevuse üle Bosnias ja Hertsegoviinas, muu hulgas osalemise üle relvastuskontrollis, julgeolekusektori reformis, sõjakuritegude uurimises ning inimkaubanduse vastases võitluses; rõhutab tema tegevust soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas ning toetust heale valitsemistavale ja meediareformile, kodanikuühiskonnale, inimõiguste alastele algatustele ja konfliktide ennetamisele; tunnustab Bosnia ja Hertsegoviina dialoogi OSCEga, et edendada stabiilsust ja leppimist;
13. tunnustab Bosnia ja Hertsegoviina paranenud kooskõla ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga; nõuab sellega seoses pidevat parandamist ja täielikku vastavusse viimist ning vastuolude vältimist välispoliitilistes seisukohtades; kutsub kõiki osalejaid tungivalt üles Venemaa täiemahulist sissetungi Ukrainasse ühemõtteliselt hukka mõistma ning tagama ÜVJPGA vastavusse viimisest tulenevate sihipäraste

sanktsioonide, eelkõige Venemaa ja Valgevene vastaste sanktsioonide mõjus rakendamine;

14. väljendab heameelt selle üle, et Bosnia ja Hertsegoviina hääletas asjakohaste ÜRO Peaassamblee resolutsioonide ja Venemaa Inimõiguste Nõukogust kõrvaldamise poolt; mõistab siiski hukka Serblaste Vabariigi üksuse juhtkonna venemeelse hoiaku ja austava suhtumise Vladimir Putinisse; mõistab teravalt hukka Milorad Dodiku ja Serblaste Vabariigi Rahvusassamblee spiikri Nenad Stevandići 23. ja 24. mail 2023 toimunud visiidi Moskvasse ning nende kohtumised Vladimir Putini ja teiste Venemaa kõrgetasemeliste poliitiliste osalejatega; on kindlalt vastu selle visiidi käigus väljendatud avaldustele ja retoorikale ning on endiselt tõsiselt mures mõju pärast, mida avaldavad suhted Venemaa kõrgemate ametnikega julgeolekule; mõistab hukka kohtumised Iraani kõrgetasemeliste poliitiliste osalejatega ja hääletamisest hoidumise ÜROs toimunud Iraani teemalistel hääletustel ajal, mil Iraanis rikutakse tõsiselt inimõigusi ja riik varustab Venemaad Ukraina-vastases sõjas droonidega; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles end demokraatiavastastest režiimidest usaldatavalt distantseerima;
15. toetab kindlalt Bosnia ja Hertsegoviina püsivaid püüdlusi Euroopa-Atlandi integratsiooni ja NATO liikmesuse poole ning kutsub kõiki poliitilisi osalejaid üles neid suundumusi konkreetsete poliitiliste meetmetega toetama; väljendab heameelt Bosnia ja Hertsegoviina kaitseministri osalemise üle 2022. aasta NATO Madridi tippkohtumisel, NATO võetud kohustuse üle suurendada sihipärast toetust Bosnia ja Hertsegoviinale, et parandada usaldusväärset ja vastupanuvõimet, arendada võimeid ja säilitada poliitiline sõltumatus, ning NATO abipaketi üle Bosniat ja Hertsegoviinale; väljendab heameelt ka selle üle, et nõukogu tegi otsuse tagada Euroopa rahutagamisrahastu raames Bosnia ja Hertsegoviina relvajõududele 10 miljoni euro suurune abimeede, ning selle üle, et Bosnia ja Hertsegoviina relvajõudude ja EUFORi vahel sõlmiti 2023. aastaks koostöö- ja väljaõppeleping; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles töötama selle nimel, et moodustada Bosnia ja Hertsegoviina relvajõududes paljurahvuselisi üksusi;
16. mõistab kõige karmimalt hukka Serblaste Vabariigi üksuse juhtkonna korduva vaenuõhutava retoorika ning separatistlikud seadused ja poliitika, sealhulgas põhiseadusevastase nn Serblaste Vabariigi päeva tähistamise ning muud pingeid tekitavad üritused, aga ka keeldumise rakendada Bosnia ja Hertsegoviina konstitutsioonikohtu otsuseid; mõistab hukka Serbia kõrgete valitsusametnike kohaloleku põhiseadusevastase Serblaste Vabariigi päeva puhul; rõhutab, et selline tegevus destabiliseerib Bosniat ja Hertsegoviinat, õhnestab Daytoni rahukokkulepet, on vastuolus Bosnia ja Hertsegoviina ELi perspektiiviga ja seab ohtu juurdepääsu ELi rahastamisele; mõistab sellega seoses hukka Serblaste Vabariigi üksuse valitsuse otsuse katkestada diplomaatilised kontaktid Ühendkuningriigi ja Ameerika Ühendriikide ametlike esindajatega;
17. nõuab tungivalt, et asjaomased rahvusvahelised ja ELi institutsioonid jälgiksid hoolikalt politsei jõudude arendamist Serblaste Vabariigi üksuses, pöörates erilist tähelepanu võimalikule poolsõjaliste või sõjaliste funktsioonide arendamisele, mis võib tekitada täiendavaid pinged, ohustada Bosniat ja Hertsegoviinas turvalisust ja stabiilsust ning olla vastuolus Daytoni rahukokkuleppega;

18. mõistab teravalt hukka Serblaste Vabariigi üksuse valitseva enamuse ühisdeklaratsiooni riigivara kaitse ja Serblaste Vabariigi üksuse põhiseadusliku staatuse kohta, mis on nõudnud eriüksuse loomist üksustevahelise eraldusliini jälgimiseks;
19. kordab oma nõudmist kehtestada Bosnias ja Hertsegoviinas tegutsevate destabiliseerivate poliitiliste osalejate vastu sihipärased sanktsioonid, sealhulgas nende vastu, kes ohustavad riigi suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust, eelkõige Milorad Dodiku ning teiste Serblaste Vabariigi kõrgete ametnike ja kolmandate riikide ametnike vastu, kes toetavad separatistlikku poliitikat poliitiliselt ja materiaalselt; kutsub kõiki liikmesriike üles tagama, et nõukogu saaks sellised sanktsioonid vastu võtta; tuletab meelde, et ELi raamistik piiravate meetmete võtmiseks seoses olukorraga Bosnias ja Hertsegoviinas kehtib 31. märtsini 2024;
20. mõistab hukka kõik kolmandate osapoolte pahatahtliku välissekkumise ja desinformatsioonikampaaniad ning rahvusvaheliste ja piirkondlike osalejate destabiliseerimispüüdlused Bosnias ja Hertsegoviinas, eelkõige Lääne-Balkani jätkuva destabiliseerimise Venemaa poolt; on endiselt sügavalt mures Serblaste Vabariigi üksuse juhtide ja Venemaa kõrgetasemeliste poliitikute ja kõrgemate ametnike vaheliste märkimisväärsete sidemete, visiitide ja kohtumiste pärast, Wagneri rühmituse võimaliku kohaloleku ja tegevuse pärast riigis, samuti Venemaa propaganda narratiivide pärast, mida õhutavad välismaised ja riigisisised osalejad, sealhulgas need, kes kujutavad ELi ebausaldusväärse ja mittehuvitatud partnerina;
21. kutsub kõiki piirkonna riike üles pühendumata Bosnia ja Hertsegoviina stabiilsusele ja territoriaalsele terviklikkusele, mõistma hukka vaenu õhutada retoorika kasutamise ning aitama konstruktiivselt kaasa Bosnia ja Hertsegoviina edusammudele ELiga ühinemise suunas;
22. kutsub komisjoni, Euroopa välisteenistust, ELi delegatsiooni Bosnias ja Hertsegoviinas ning Bosnia ja Hertsegoviina ametivõime üles suurendama pingutusi tihedamast integratsioonist saadava kasu propageerimiseks ning investeerima teavituskampaaniasse, et võidelda välismõjude ja pahatahtlike narratiivide vastu, sealhulgas tõenditel põhineva reageerimise kaudu sellistele ohtudele ning laiendades strateegilise kommunikatsiooni tööühma poolset järelevalvet, et keskenduda piiriülestele desinformatsiooniohtudele; soovib alustada dialoogi Lääne-Balkani kodanikuühiskonna ja erasektoriga, et koordineerida piirkondlikult desinformatsioonivastaseid pingutusi, kasutades kohalikke eksperditeadmisi; väljendab heameelt ELi Bosnia ja Hertsegoviina esinduse algatatud kampaania „Progress on käeulatuses“ üle, mille eesmärk on julgustada edasiliikumist ELiga integreerumisel;
23. kutsub ELi üles suurendama koostööd Lääne-Balkani partneritega, et tugevdada demokraatlikku vastupanuvõimet ja võidelda hübriidohtudega, sealhulgas küberturvalisuse, elutähtsa taristu kaitse ning toiduga kindlustatuse ja energiajulgeoleku valdkonnas; tuletab meelde, et nõukogu tunnistas strateegilises kompassis, et julgeolek ja stabiilsus Lääne-Balkanil ei ole ikka veel kindel ning on oht, et Euroopa julgeoleku praegusel halvenemisel võib olla ülekanduv mõju;
24. rõhutab, et õigusriigi põhimõte, hea valitsemistava, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus, pluralism, vaba ja sõltumatu meedia toetamine,

põhiõigused ja kooskõla ÜVJPga tuleb integreerida ELi ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA III) rahastamisse, mis peab põhinema rangel tingimuslikkusel ja mida tuleb kohandada või isegi peatada, kui nendes valdkondades on märkimisväärne tagasimineku või püsiv edusammude puudumine, nagu on sätestatud IPA III määruses, ning tagada see komisjoni igakülgse ja põhjaliku järelevalvega; kordab oma üleskutset komisjonile töötada välja suunised tingimuslikkuse kohaldamise kohta ja rakendada kontrollikoja eriaruandes 01/2022 esitatud soovitusi;

25. tuletab meelde, et Serblaste Vabariigi üksuse projektide ELi-poolne rahastamine peab jääma külmutatuks seni, kuni Serblaste Vabariigi üksus on demokraatiast loobumise teelt tagasi pööranud ning on saavutatud täielik kooskõla ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga, eelkõige mis puudutab piiravate meetmete rakendamist; kutsub komisjoni üles küsima liikmesriikide ja Euroopa Parlamendi arvamust, enne kui taastatakse rahaliste vahendite eraldamine Serblaste Vabariigi üksusele;
26. kutsub üles parandama rahaliste vahendite kasutamist kogu riigis, sealhulgas kohalike ja piirkondlike omavalitsuste poolt; nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina kehtestaks ELi vahendite jaoks tõhusad üleriigilised finantsjuhtimis-, kontrolli- ja auditisüsteemid; nõuab sellega seoses Bosniale ja Hertsegoviinale vajalikku tehnilist ja rahalist abi; rõhutab, et ELi julgeolekuhuvid nõuavad ja liidul on kohustus tagada, et ELi vahendid ei tugevdaks privilegeeritud ettevõtete sõltlasvõrgustikke ega korrupsiooni;
27. nõuab, et EL ja Lääne-Balkani riigid looksid Euroopa Prokuratuuri ja assotsieerunud riikide vaheliseks tulemuslikuks koostööks raamistiku, millega tagataks, et Euroopa Prokuratuur saab oma pädevust ELi vahendite Bosnias ja Hertsegoviinas kasutamise suhtes tulemuslikult rakendada; julgustab Lääne-Balkani riike sõlmima Euroopa Prokuratuuriga kiiresti kahepoolsed koostöölepingud;
28. väljendab heameelt Bosnia ja Hertsegoviina Parlamentaarse Assamblee rahvakoja tööorganite loomise üle; nõuab, et Bosnia ja Hertsegoviina pühenduks uuesti ELi poliitilisele dialoogile, tehes parlamentaarse stabiliseerimis- ja assotsieerimiskomitee kaudu korrapäraselt parlamentidevahelist koostööd, mis aitaks kaasa 14 peamise prioriteedi täitmisele; väljendab heameelt asjaolu üle, et ELi ja Bosnia ja Hertsegoviina parlamentaarse stabiliseerimis- ja assotsieerimiskomitee kodukorra suhtes on saavutatud kokkulepe;
29. väljendab heameelt Bosnia ja Hertsegoviina osalemise üle Euroopa poliitilise ühenduse ava- ja teisel tippkohtumisel, kuid rõhutab, et see positiivne algatus ei tohiks olla alternatiiv ELiga integreerumisele;

Demokraatia ja õigusriik

30. kordab, et õigusriigil ja institutsioonilisel terviklikkusel on keskne roll; tuletab meelde, et Bosnia ja Hertsegoviina haldustasanditel on vaja ühtlustatud tulemuspõhiseid avaliku teenistuse standardeid järele, mis võimaldaksid professionaalset, ühtlustatud, depolitiseeritud ning vastutustundlikku avalikku haldust, mis osutaks Bosnia ja Hertsegoviina kodanikele teenuseid; kutsub Bosnia ja Hertsegoviina poliitilisi osalejaid üles looma avaliku halduse reformi juhtimiseks toimiva koordineerimisstruktuuri aj seda

toetama; väljendab heameelt edusammude üle oluliste riigiasutuste juhtide ametisse nimetamisel;

31. väljendab heameelt asjaolu üle, et 2022. aasta oktoobris toimunud valimised olid üldiselt hästi korraldatud ja konkurentsiga ning et kampaanias austati ühinemis-, kogunemis- ja väljendusvabadust; peab siiski kahetsusväärseks, et need toimusid seiskunud reformide, lõhestava retoorika, poliitiliste ja rahaliste takistuste ja süüdistuste taustal, et valimiskomisjoni seisukohtadega toimus erakondade vahel kauplemine, ning muude vaatlejatele teatatud õigusnormide rikkumiste, sealhulgas sotsiaalhoolekande, arendus- ja avaliku taristu projektide juhtumite taustal, mille algatasid valimisperioodil ametisolevad presidendid või valitsused; nõuab tungivalt, et ametivõimud võtaksid asjakohaseid meetmeid, et vältida tulevikus probleeme seoses avaliku sektori vahenditega ja nende väärkasutamist, ning tegeleksid kampaania rahaliste vahendite ebapiisava läbipaistvuse ja aruandekohustuse probleemiga; väljendab muret valijaskonna mõjutamise püüdlustele kulutatud avaliku sektori summade pärast;
32. võtab teadmiseks kõrge esindaja poolt Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni valimisseadusse ja põhiseadusse tehtud muudatused, mille eesmärk on käsitleda mitmeid funktsionaalsuse küsimusi; väljendab siiski muret nende protsesside ajastuse ning läbipaistmatuse ja puuduvate konsultatsioonide pärast; kutsub kõrge esindaja bürood üles tegutsema vastavalt oma volitustele, et vältida poliitiliste või etniliste lõhede ja pingete tugevnemist riigis ja piirkonnas laiemalt, ning tuletab meelde, et nn Bonni volitusi tuleks kasutada viimase abinõuna;
33. peab kahetsusväärseks, et poliitilised osalejad ei ole suutnud viia põhiseadust ja valimisraamistikku Euroopa inimõiguste konventsiooniga kooskõlla, jättes rakendamata Euroopa Inimõiguste Kohtu otsused (Sejdić-Finci, Zornići, Pilavi ja Šlaku kohtuasjad); peab kahetsusväärseks ka seda, et Bosnia ja Hertsegoviina konstitutsioonikohtu otsuseid ei ole ikka veel rakendatud, mis on takistuseks sellele, et kõigil kodanikel oleksid võrdsed poliitilised õigused; kutsub kõiki otsusetegijaid üles jõudma kooskõlas rahvusvaheliste ja siseriiklike kohtute otsustega ning 12. juuni 2022. aasta Brüsseli poliitilise kokkuleppega kokkuleppele; toetab läbipaistvaid ja kaasavaid reforme, mis põhinevad ulatuslikel konsultatsioonidel ja kodanikuühiskonda kaasaval avalikul dialoogil, mis võimaldaks Daytoni rahukokkuleppe kestlikku ümberkujundamist kooskõlas Euroopa standardite ja põhimõtetega, ületaks lõhed ning tagaks kõigi kodanike võrdsuse ja mittediskrimineerimise ning piisavalt mitmekesise poliitilise esindatuse kõigil valitsustasanditel kooskõlas ELi väärtuste ja põhimõtetega, ning edusammud ELi suunas liikumisel;
34. kordab oma austust Daytoni rahukokkuleppes saavutatatu vastu, tuletades meelde leppe eesmärki lõpetada sõda ja tagada rahu; võtab teadmiseks põhirahvuste mõiste, kuid rõhutab, et see mõiste ei tohiks mingil juhul kaasa tuua teiste kodanike diskrimineerimist ega lisaõiguste andmist inimestele, kes erinevalt teistest Bosnia ja Hertsegoviina kodanikest identifitseerivad end ühega nendest rühmadest; mõistab hukka avaldused ja ettepanekud, mille eesmärk on õhustada Bosnia ja Hertsegoviina riiklust ja põhiseaduslikke väärtusi, ning tuletab meelde, et Bosnia ja Hertsegoviina peab tegelema oma põhiseadusliku raamistiku puudustega, viies selle kooskõlla ELi standardite ja põhimõtetega;

35. kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles ühtlustama erakondade registreerimise reegleid ja tagama erakondade rahastamise läbipaistvuse kooskõlas rahvusvaheliste standardite ja asjaomaste rahvusvaheliste asutuste soovutustega; tunnustab keskvalimiskomisjoni võetud meetmeid ja nõuab, et selle suutlikkust vastavalt selle õigusmenetlustele suurendataks; mõistab teravalt hukka keskvalimiskomisjoni liikmete mis tahes vormis hirmutamise ja ähvardamise Bosnia ja Hertsegoviina teatavate poliitiliste osalejate poolt ning julgustab Bosnia ja Hertsegoviina ametivõime ja ELi delegatsiooni pakkuma keskvalimiskomisjoni liikmetele ähvarduste korral tuge; väljendab heameelt kõrge esindaja büroo 7. juuni 2022. aasta sekkumise üle, et parandada valimisprotsessi usaldusväärset ja tugevdada keskvalimiskomisjoni rolli pärast seda, kui ametitevaheline valimisreformi tööühm ning Bosnia ja Hertsegoviina parlament ei suutnud seda teha;
36. soovib tungivalt algatusi, mis parandavad demokraatlikku protsessi, demokraatlikke institutsioone ja õigusriigi põhimõtet selles riigis, näiteks ELi katseprojekt valijate tuvastamise elektroonilise süsteemi kasutuselevõtuks ja valimistulemuste kiiremaks edastamiseks;
37. nõuab kiireloomuliste meetmete võtmist kohtusüsteemi usaldusväärse, sõltumatu ja professionaalsuse tugevdamiseks, tuginedes 14 peamisele prioriteedile ja Priebe aruande soovutustele, sealhulgas täiendavate kaitsemeetmete ja objektiivsete reeglite ning kriteeriumide järjepideva kohaldamise kaudu seoses kohtunike ja prokuröride kohtuasjade jaotamise, ametisse nimetamise, distsiplinaarvastutuse, karjääri edendamise, huvide konflikti ning kohtunike ja prokuröride varade kontrollimisega, et taastada üldsuse usaldus; kutsub üles kõrvaldama valikulise õigusemõistmise, kohtuasjade kuhjumise, korruptsiooni, läbipaistvuse puudumise ja puuduliku järelevalve, mis õõnestavad kodanike õiguste täielikku kasutamist; väljendab muret teadete pärast, mis viitavad kõrgete kohtunike ja prokuröride valikul valitsevale poliitilisele survele ning õigusnormide rikkumisele;
38. kinnitab veel kord oma nõudmist Bosniale ja Hertsegoviinale võtta vastu usaldusväärse seotud muudatused uues kõrgema kohtu- ja prokuratuurinõukogu seaduses ning uus kohtuseadus kooskõlas Euroopa standarditega; väljendab seetõttu heameelt selle üle, et ministrite nõukogu kiitis heaks kõrgema kohtu- ja prokuratuurinõukogu seaduse muutmise seaduse eelnõu, ning palub Bosnia ja Hertsegoviina parlamentaarsel assambleel see heaks kiita; kutsub ametivõime üles võimaldama ajakirjanikele juurdepääsu kohtuprotsessidele ning kutsub kohtuid üles avaldama oma otsused internetis ja vastama teabeabadust käsitlevatele päringutele õigeaegselt;
39. on kindlalt vastu igasugustele katsetele luua üksuste tasandil paralleelseid institutsioone, sest see õõnestab põhiseaduslikku ja õiguskorda; mõistab sellega seoses hukka asjaolu, et uuesti võeti vastu Serblaste Vabariigi üksuse seadus avaliku võimu toimimiseks kasutatava kinnisvara kohta, mille konstitutsioonikohus on varem tühistanud ja mille kõrge esindaja on kaks korda peatanud; võtab rahuloluga teadmiseks kõrge esindaja büroo otsuse ja kordab üleskutset viia üksuseid käsitlevad õigusaktid kooskõlla konstitutsioonikohtu otsustega; kutsub Serblaste Vabariigi üksust üles viivitamata tagasi võtma ja tühistama seadused, millega nõutakse riigi vara, ja viivitamata lõpetama riigi vara taasregistreerimist Serblaste Vabariigi varana; mõistab teravalt hukka Serblaste

Vabariigi Rahvuskogu hääletuse, mille eesmärk on luua eraldi kõrge kohtu- ja prokuratuurinõukogu, ning selle järeldused, milles vaidlustatakse Bosnia ja Hertsegoviina konstitutsioonikohtu töö, nõudes, et selle lõplikke ja siduvaid otsuseid ei austataks ja selle töö blokeeritaks, ning kutsudes konstitutsioonikohtu kohtunikku ametist lahkuma;

40. väljendab sügavat muret edusammude puudumise pärast laialt levinud korrupsiooni ennetamisel ning selle pärast, et järjest rohkem on märke riigi kaaperdamise, poliitilise sekkumise ja obstruktsiooni, surve avaldamise ning hirmutamise kohta; nõuab ELi finantsabi läbipaistvat kasutamist; kordab vajadust uurida poliitilisi ja administratiivseid seoseid organiseeritud kuritegevusega; peab kahetsusväärseks, et kõrgetasemeliste korrupsioonijuhtumite kohta pole tehtud lõplikke süüdimõistvaid otsuseid, mis soodustab karistamatuse kultuuri; nõuab tungivalt, et ametiasutused viiksid kriminaalmenetlused läbi õigel ajal ja suurendaksid pingutusi kõrgetasemeliste korrupsioonijuhtumite tulemuslikuks menetlemiseks ja lõpliku kohtuotsuse tegemiseks;
41. nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina võtaks vastu huvide konflikti käsitlevad õigusaktid ja korrupsioonivastase strateegia ning tagaks huvide konflikti ja lobitöö reeglite täitmise kõigil haldustasanditel koos rikkumisest teatajate tugevama kaitsega vastavalt ELi standarditele ning tagaks kehtivate õigusaktide rakendamise sõltumatute institutsioonide poolt;
42. nõuab korrupsioonivastastele struktuuridele rohkem vahendeid ja pädevust, sealhulgas nende aktiivset osalemist riikide korrupsioonivastase ühenduse (GRECO) soovitude käsitlemises, samuti nende struktuuride usaldusväärse kavade vastuvõtmist; juhib tähelepanu õiguskaitseasutuste vahelise tõhusa üleriigilise ja Euroopa tasandi koostöö lisaväärtusele võitluses korrupsiooni ning organiseeritud kuritegevuse vastu;
43. väljendab heameelt kuritegevuse vastase valdkondadevahelise Euroopa platvormi riikliku koordinaatori ametisse nimetamise üle ning ootab Bosnia ja Hertsegoviina täielikult toimivat koostööd Europoli ja Eurojustiga; väljendab sellega seoses heameelt, et allkirjastati riikliku/ühise kontaktpunkti toimimise reeglistik koostöökäsi Europoliga; nõuab kaitsemeetmeid poliitilise sekkumise vastu politseitöösse;
44. nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina ühtlustaks oma õigusaktid ning võtaks meetmeid rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu;
45. peab positiivseks meetmeid, mida on võetud selleks, et suurendada riigihankealaste õigusaktide vastavusse viimist ELi õigustikuga, samuti riigihankeameti usaldusväärse tagamise ja korrupsioonivastase võitluse kava vastuvõtmist; kordab vajadust läbipaistvuse, konkurentsi ja võrdse kohtlemise järele riigihankemenetluses, samuti riigi ressursside väärkasutuse vähendamise järele; on endiselt mures selle pärast, et see valdkond on tundlik korrupsiooni ja õigusnormide rikkumise suhtes, ning nõuab riigihanget käsitlevat õigusakti, mis käsitleks neid probleeme piisavalt ja asjakohaselt; nõuab seetõttu olukorra parandamist, sealhulgas suurema järelevalve-, juhtimis- ja toetussuutlikkuse kaudu; nõuab jõulisemaid ja tõhusamaid õigusakte loodusvarade kasutamise kohta ning suuremat läbipaistvust ja terviklikkust, eelkõige kontsessioonide valdkonnas, eelkõige seoses mitme Hiina ja Ungari ettevõteteid hõlmava suure projektiga;

Leppimine, piirkondlik koostöö ja heanaaberlikud suhted

46. kordab, kui tähtis on Bosnias ja Hertsegoviinas tõeline leppimine, koostöö ja rahumeelne koosseksisteerimine, ning kutsub kõiki ametivõime üles, et nad edendaksid aktiivselt juurdepääsu tõe, õigusemõistmisele ja mitteselektiivsele heastamisele ning tagaksid selle; väljendab heameelt kohaliku tasandi algatuste üle tsiviilisikutest sõjaohvrite mälestamiseks, mälestussamba valmimise üle Brčko piirkonnas ja kõrge esindaja büroo otsuse üle muuta Srebrenica-Potočari 1995. aasta genotsiidiohvrite memoriaal- ja kalmistuseadust, et hõlbustada memoriaalkeskuse tööd;
47. kutsub Bosnia ja Hertsegoviina poliitilisi ja usujuhte üles töötama ühtsuse, kaasavuse, leppimise ja rahu edendamise nimel; mõistab hukka kogu vaenu õhutava retoorika ja sõjaõhutamise, mis suurendab pingeid ja lõhesid Bosnia ja Hertsegoviina ühiskonnas;
48. väljendab täielikku solidaarsust kõigi sõjakuritegude, inimsusevastaste kuritegude, genotsiidi, etnilise puhastuse, ümberasustamise, kadumiste, tapmiste, piinamise ja seksuaalvägivalla ohvrite ja nende perekondadega; mõistab teravalt hukka igasuguse ajaloolise revisionismi, sealhulgas genotsiidi eitamise, sõjakuritegude ja sõjakurjategijate ülistamise ning tuvastatud faktide ja kohtuistungite vaidlustamise, eelkõige poliitiliste juhtide poolt, samuti vandalismi mälestuspaikades; rõhutab, et sellised teod ja retoorika on vastuvõetamatud ning vastuolus ELi väärtustega; nõuab selliste juhtumite tulemuslikku menetlemist; peab kahetsusväärseks, et pärast seda, kui endine kõrge esindaja Valentin Inzko tegi 2021. aastal karistusseadustikku muudatusi, kriminaliseerides need teod, ei ole algatatud ühtegi kriminaalmenetlust ja ühtegi teo toimepanijat ei ole vastutusele võetud;
49. mõistab eriti hukka selle, et Serblaste Vabariigi üksuse julgeolekujõud keelustasid Prijedoris toimunud veresauna ohvreid mälestava marsi; mõistab karmilt hukka 25. märtsil 2023 toimunud vägivaldsed rünnakud kahe Višegradi tagasipöördunud isiku vastu ning nõuab tungivalt, et Serblaste Vabariigi ametiasutused uuriks neid juhtumeid ja võtaksid kurjategijad vastutusele;
50. peab positiivseks, et sõjakuritegude kuhjunud juhtumite lahendamine edeneb, kuid peab kahetsusväärseks, et tempo on endiselt aeglane, takistades saavutamast strateegilist eesmärki lahendada kõik juhtumid; nõuab seetõttu sõjakuritegudega seotud kriminaalmenetluste kiirendamist; märgib, et sellealane piirkondlik õiguslane koostöö on ikka veel piiratud; tunneb muret ka asjaolu pärast, et mõned Bosnia ja Hertsegoviina kohtutes süüdi mõistetud sõjakurjategijad pääsevad õigusemõistmisest topeltkodakondsuse ja elamise tõttu teistes riikides;
51. kutsub ametiasutusi üles tagama muudetud riikliku sõjakuritegude menetlemise strateegia rakendamise, eelkõige kohtuasjade asjakohase jaotuse abil prokuratuuride vahel, nii et kõige keerulisemad juhtumid lahendatakse riigi tasandil; palub, et ametivõimud võtaksid 2023. aasta järgseks perioodiks vastu uue strateegia;
52. nõuab selliste õigusaktide ühtlustamist, mille eesmärk on tagada tsiviilisikutest sõjaohvritele mitmesugused õigused; võtab rahuloluga teadmiseks, et vastu on võetud õigusaktid, mis käsitlevad sõja tsiviilohvrite kaitset Brčko piirkonnas ja Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsioonis, tunnustades ja andes lastele õigusi; nõuab tungivalt, et Serblaste Vabariigi üksus võtaks vastu sellekohased õigusaktid;

53. kutsub riigivõime üles võtma vastu seaduse sõjaaegsete piinamiste ohvrite kohta; nõuab, et toetataks Bosnia ja Hertsegoviina sõjaaegse seksuaalvägivalla ohvrite abistamisega seotud kogemuste ja viiside jagamist isikutega, kes praegu töötavad seksuaalvägivalla ohvritega Ukrainas, kus on käimas ebaseaduslik, provotseerimata ja põhjendamatu Venemaa agressioonisõja;
54. nõuab edasiste pingutuste tegemist kadunud isikute küsimuses, sealhulgas asjakohaste õigusaktide rakendamist ja nende perekondi toetava fondi loomist; julgustab piirkonna ametivõime tõhustama koostööd ja teabevahetust;
55. rõhutab, et pagulasi, riigisiseseid põgenikke ja tagasipöördujaid käsitleva Daytoni rahukokkuleppe VII lisa rakendamisel ei ole tehtud piisavaid edusamme; kordab oma nõudmist lisameetmete ja konkreetsete programmide järele, mis käsitlevad kestlikku tagasipöördumist, juurdepääsu tervishoiule ja tööhõivele, sotsiaalkaitset ja haridust ning nende õiguste täielikku austamist;
56. väljendab heameelt Bosnia ja Hertsegoviina jätkuva aktiivse osalemise üle piirkondlikus koostöös; rõhutab piirkondliku koostöö tähtsust stabiilsuse, jõukuse ja integratsiooni edendamisel; rõhutab, kui olulised on kaasavad piirkondlikud algatused, nagu ühine piirkondlik turg, ning juba olemasolevad algatused, nagu Aadria ja Joonia mere algatus, Kesk-Euroopa algatus, EUSAIR ja Berliini protsess, ning nõuab nende vahelist koostööd;
57. tunneb heameelt hiljuti Berliini protsessi raames saavutatud kokkulepete üle, mis käsitlevad liikumisvabadust isikutunnistustega, kõrgharidustunnistuste tunnustamist ning arstide, hambaarstide ja arhitektide kutsekvalifikatsiooni tunnustamist, ning nõuab nende kiiret ratifitseerimist; nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina tõhustaks koostööd naaberriikidega ning võimaldaks Bosnia ja Hertsegoviina ning Kosovo vahel kiiresti viisavaba reisimist;
58. väljendab heameelt ELi ja Lääne-Balkani riikide ühisdeklaratsiooni üle, mis käsitleb rändluskulusid; kutsub sellega seoses ametiasutusi, erasektori osalejaid ja kõiki sidusrühmi üles hõlbustama kokkulepitud eesmärkide saavutamist, et vähendada 1. oktoobriks 2023 oluliselt rändlustasusid ning alandada neid ka edaspidi, et viia hinnad 2027. aastaks kodumaiste hindade tasemele;
59. väljendab heameelt ministrite nõukogu ettevalmistuste üle Lääne-Balkani riikide digitaalvaldkonna tippkohtumiseks, mis toimub Sarajevos 2. oktoobril 2023;

Põhivabadused ja inimõigused

60. rõhutab sõltumatu meedia olulist rolli täpse, õigeaegse ja läbipaistva teabe edastamisel; mõistab karmilt hukka ajakirjanike ja meediatöötajate vastu suunatud rünnakud ja ähvardused, laimukampaaniad, solvangud, hirmutamise ning üldsuse osalemise vastased strateegilised hagid, sealhulgas poliitikute ja avaliku elu tegelaste poolt, sealhulgas hiljutised rünnakud ajakirjanike Aleksandar Trifunovići ja Nikola Morača vastu, ja eraettevõtete poolt; nõuab asjakohaste, süstemaatiliste ja mõjusate kohtulike järelemeetmete võtmist ja ajakirjanike kaitsmist, sealhulgas kriminaalkoodeksis ettenähtud spetsiaalse kaitsekorra ning prokuröride ja kohtunike suutlikkuse

parandamise kaudu; rõhutab meediaomandi läbipaistvuse ja avalik-õigusliku ringhäälingusüsteemi rahalise kestlikkuse tagamise tähtsust; kutsub ELi üles suurendama oma rahalist ja tehnilist toetust kvaliteetsele meediale ning ajakirjanduskoolitustele, mis on suunatud eelkõige uurivale ja sõltumatule meediale;

61. on sügavalt mures Serblaste Vabariigi üksuse kriminaalkoodeksi muudatuste sisseviimise ja parlamentaarse arutelu pärast, millega taastatakse kriminaalkaristused laimamise eest; nõuab tungivalt, et Serblaste Vabariik võtaks need muudatused tagasi ning tagaks sõna- ja meediavabaduse täieliku kaitse;
62. rõhutab, kui oluline on tagada vähemuste ja kaitsetute rühmade piisav esindatus avalikus meedias, samuti meedia mitmekesisus, kõigi kogukondade ja kultuuride esindatus ning sisu kättesaadavus kõigis ametlikes keeltes;
63. väljendab heameelt asjaolu üle, et film „Quo Vadis, Aida?“ pälvis Euroopa Parlamendi ja Euroopa Filmiakadeemia 2022. aasta publikuauhinna LUX; tunneb siiski muret, et Serblaste Vabariigi avalik-õiguslik ringhääling on keelanud selle Srebrenica genotsiidi käsitleva filmi näitamise; mõistab hukka revisionistliku propagandafilmi „Serblaste Vabariik: võitlus vabaduse eest“ rahastamise mõne Serbia Vabariigi omavalitsuse poolt;
64. mõistab hukka igasuguse diskrimineerimise, segregatsiooni, vägivalda ja vaenukõne naiste, vähemuste, sealhulgas etniliste vähemuste, LGBTIQ+-inimeste, puuetega inimeste, pagulaste, ümberasustatud isikute ja teel olevate inimeste vastu ning kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles tagama nende kaitse ja põhivabadused; nõuab tungivalt tegelikku juurdepääsu õiguskaitsevahenditele ja selliste juhtumite viivitamatut kohtulikku menetlemist; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles kaitsma ja edendama kõigi vähemuste üleriigilisi õigusi, sealhulgas nende õigust osaleda demokraatlikel valimistel; tuletab meelde vajadust tugevdada inimõiguste ombudsmani sõltumatust ja tõhusust; nõuab diskrimineerimisvastase ja inimõiguste poliitika tõhusat kohaldamist; kutsub Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutusi üles koguma statistilisi andmeid vaenukuritegude kohta, liigitades need ajendi järgi;
65. märgib naiste alaesindatust poliitikas, avalikus elus ja julgeolekuteenistuste kõrgematel ametikohtadel ning et soolise mõju hindamist ei viida läbi vastavalt seaduse nõuetele; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles tagama soolise võrdõiguslikkuse kõigis avaliku ja eraelu tahkudes; nõuab soolist võrdõiguslikkust käsitlevate õigusaktide ühtlustamist Istanbuli konventsiooniga ja asjakohaste strateegiate kehtestamist; mõistab hukka vahejuhtumid Banja Lukas rahvusvahelise naistepäeva ajal; mõistab teravalt hukka naiste tapmise määra suurenemise ja nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina suurendaks pingutusi naistevastase vägivalda ennetamiseks ning institutsiooniliseks reageerimiseks seksuaal- ja soolisele vägivallale, koguks andmeid naiste tapmise kohta, suurendaks ja parandaks juurdepääsu ohvriabile, õigusabile ja turvalisele majutusele ning looks seksuaalvägivalda ohvritele kriisikeskused; kordab, et Bosnia ja Hertsegoviina peaks kiirendama seksuaalvägivalda kuritegude eest vastutusele võtmist, pakkuma hüvitist sõjakuritegude naisohvritele ja tagama tunnistajakaitse;
66. väljendab heameelt 2022. aasta märtsis toimunud Bosnia ja Hertsegoviina kolmanda geiparaadi edu üle, kuid peab kahetsusväärseks, et selle üritusega on endiselt seotud haldustakistused ja diskrimineerimine; väljendab heameelt Bosnia ja Hertsegoviina

LGBTI-inimeste tegevuskava (2021–2024) vastuvõtmise üle ning koordineerimiskeskuse loomise üle, mis vastutab LGBTI+-vastaste vaenukuritegude järelevalve eest kantonite prokuratuurides; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles astuma praktilisi samme LGBTIQ+ kogukonna kaasamiseks ja nende vastu suunatud vägivalla edendamiseks ja ennetamiseks, sealhulgas lisama kriminaalkoodeksi vaenukuritegusid käsitlevatesse sätetes seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi;

67. väljendab muret LGBTIQ+ aktivistide kogunemisvabaduse ees seisvate poliitiliste takistuste ja vägivalla õhutamise pärast teatavate poliitikute poolt; mõistab hukka asjaolu, et avalik kogunemine aktivistide, ajakirjanike ja LGBTIQ+-inimeste toetuseks Banja Lukas keelati; mõistab karmilt hukka järgnenud vägivaldsed rünnakud ning surve ajakirjanikele ja aktivistidele Banja Lukas, samuti politsei ebapiisava tegevuse selle ennetamiseks; mõistab ka hukka Serblaste Vabariigi üksuse juhtkonna kavatsused kehtestada uus seadus, millega LGBTIQ+-inimesed haridusasutustest eemal hoitakse;
68. nõuab, et tugevdataks roma vähemuse õigusi kaitsele, sealhulgas nende juurdepääsu avalikele teenustele, haridusele ja tervishoiule; mõistab hukka nende, eelkõige roma laste jätkuva segregatsiooni ja diskrimineerimise hariduses; rõhutab romade ebaproportsionaalset vaesust; väljendab sellega seoses heameelt romade kaasamise tegevuskava vastuvõtmise üle;
69. märgib, et puuetega inimesed, eelkõige lapsed, on Bosnias ja Hertsegoviinas üks kõige tõrjutumaid rühmi; kordab oma üleskutset Bosniale ja Hertsegoviinale tagada nende kaitse, töötada välja ja võtta vastu deinstitutionaliseerimise strateegia, mis tagaks puuetega inimestele väärrika elu kooskõlas puuetega inimeste õiguste konventsiooniga, millele Bosnia ja Hertsegoviina on alla kirjutanud; rõhutab, et toetusele on vaja tagada võrdne juurdepääs; peab kahetsusväärseks, et paljud puuetega lapsed paigutatakse endiselt hooldusasutustesse;
70. kutsub Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni, Serblaste Vabariigi üksust ja Brcko piirkonda üles koostama seadust, millega tagatakse enesemääramisel põhinev soo seaduslik tunnustamine, kooskõlas Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga ja Maailma Terviseorganisatsiooni rahvusvahelise haiguste klassifikatsiooni 11. versiooniga, mis jõustus 2022. aasta jaanuaris ja mis lõpetab transidentiteetide käsitlemise haigusena kõigis eluvaldkondades;
71. väljendab heameelt edusammude üle seoses seaduse väljatöötamisega föderaalasel tasandil, mis annaks samasoolistele paaridele juurdepääsu partnerlusõigustele; ergutab valitsust seda seadust viivitamata koostama; kutsub Serblaste Vabariigi üksust ja Brcko piirkonda üles algatama ka seadusandlike lahenduste väljatöötamist samasoolistele partnerluste tunnustamiseks, et tagada samasoolistele paaridele selles küsimuses kogu riigis võrdne kohtlemine;
72. rõhutab mittediskrimineeriva, kaasava ja kvaliteetse hariduse tähtsust, sealhulgas õppekavade kaasavamaks muutmist, nii et võetakse arvesse kultuurilist ja keelelist mitmekesisust, kõrvaldatakse faktidele mittevastav sisu, mis soodustab lõhenemist, ning soodustatakse kriitilist mõtlemist; kordab oma nõudmist, et kohtuotsuseid järgides lõpetataks viivitamatult jätkuv „kaks kooli ühe katuse all“ diskrimineeriv tava; soovib tungivalt kaasata leppimine hariduse andmise protsessi; kutsub Bosniat ja

Hertsegoviinat üles vähendama haldustökkeid õpilastele, kes soovivad jätkata oma haridusteed teises kantonis või üksuses;

73. tunnistab kodanikuühiskonna kesket rolli demokraatlike ühiskondade vastupanuvõime parandamisel ja reformiprotsessides; toetab kodanike intensiivsemat osalemist poliitikat kujundavatel foorumitel, nagu Bosnia ja Hertsegoviina üleriigiline kodanike kogu, ning võtab hoolikalt teadmiseks selle poliitilised soovitused; kutsub ametivõime üles edendama selle tööks soodsat keskkonda ja süstemaatiliselt hukka mõistma kõik inimõiguste kaitsjate ja kodanikuühiskonna aktivistide vastased ähvardused, rünnakud ja hirmutamise, sealhulgas poliitikute ja avaliku elu tegelaste poolt, üldsuse osalemise vastased strateegilised hagid, ning esitama süüdistusi nende toimepanijatele; nõuab aktiivset ja avatud dialoogi kodanikuühiskonnaga ning selle kaasamist ELi integratsiooniprotsessi;
74. nõuab kogunemis-, ühinemis- ja sõnavabaduse kaitse ja edendamise tõhustamist, sealhulgas õigusaktide vastavusse viimist Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega; mõistab hukka Serblaste Vabariigi üksuse valitsuse otsuse võtta vastu valitsusväliseid organisatsioone käsitleva seaduse eelnõu, mille eesmärk on vähendada kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ja tegevust ning millega kaasneb oht, et paljude selle organisatsioonide töö kriminaliseeritakse, nimetades rahvusvaheliselt rahastatavad organisatsioonid välisagentideks; nõuab tungivalt, et Serblaste Vabariigi Rahvuskogu ei võtaks seda õigusakti vastu;
75. kordab, et vaja on solidaarsusel põhinevat rände- ja varjupaigahaldust, mis austab inimõigusi ja rahvusvahelist õigust, sealhulgas kinnipidamiskeskustes, ning vastuvõtusuutlikkuse asjakohast, väärikat ja õiglast jaotamist kogu riigis koos kodanikuühiskonna osalejate tõhusa kaasamisega vastuvõttu, et tagada järelevalve; märgib vajadust teha koostööd ja koordineerida tegevust naabruses asuvate ELi liikmesriikidega; rõhutab tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet ning ebainimliku kohtlemise keeldu tagasisaatmisel; tunnistab jätkuvaid pingutusi koordineerimise parandamiseks kohalikul ja rahvusvahelisel tasandil; väljendab heameelt läbirääkimiste alustamise üle Bosnia ja Hertsegoviina ajakohastatud staatust käsitleva kokkuleppe üle Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametiga ning nõuab nende kiiret lõpuleviimist, et hõlbustada riigi piiride paremat kaitset ja haldamist vastavalt põhiõigustele ja rahvusvahelistele standarditele; peab kahetsusväärseks püsivaid puudusi rände ja piirihalduse valdkonnas vaatamata ELi märkimisväärsele rahalisele toetusele Bosniiale ja Hertsegoviinale, ja nõuab kriisidele reageerimise suutlikkuse suurendamist; väljendab tõsist muret teadete pärast vägivaldse tagasisaatmise kohta Bosniasse ja Hertsegoviinasse; rõhutab, et ELi vahendite eraldamisel ja rakendamisel selles valdkonnas on vaja suurendada läbipaistvust ja demokraatlikku kontrolli, eriti Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni hallatavate rahaliste vahendite puhul; tunneb muret teadete pärast ebapiisavate vastuvõtutingimuste kohta ELi rahastatavas Lipa keskuses;
76. väljendab heameelt rände- ja varjupaigastrateegia vastuvõtmise üle aastateks 2021–2025 ning kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles sellega seotud tegevuskava kiiresti vastu võtma; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles parandama varjupaigamenetluste kiirust, kestust ja kvaliteeti ning elutingimusi ja ohutust ajutistes vastuvõtukeskustes;

77. nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina suurendaks pingutusi võitluses piiriülese kuritegevuse, eelkõige inim- ja ebaseadusliku relvakaubanduse vastu; rõhutab vajadust parandada piiripolitsei väljaõpet ja suutlikkust ning võtab teadmiseks, et komisjon eraldas IPA III raames 2022. aastal selleks otstarbeks 5 miljonit eurot;
78. kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles viima oma õigusaktid täielikult kooskõlla ELi viisapoliitikaga, et tagada hästi hallatud rände- ja julgeolekukeskkond;

Sotsiaal-majanduslikud reformid

79. väljendab heameelt selle üle, et vastu on võetud avaliku sektori finantsjuhtimise reformi strateegia kõigil valitsustasanditel, majandusreformide programm aastateks 2023–2025, eelarveseaduse eelnõu ja eelarve raamdokument aastateks 2023–2025, ning nõuab nende põhjalikku rakendamist; nõuab tungivalt, et ametiasutused tagaksid riigiasutustes mõjusad sisekontrollisüsteemid, eelarve läbipaistvuse ja kestliku eelarve meetmed; tunnustab riigi tasandi otsustusprotsessi positiivset taastumist ning väljendab heameelt Bosnia ja Hertsegoviina riigireitingu väljavaate paranemise üle pärast uue riigi tasandi valitsuse kiiret moodustamist ning kandidaatriigi staatuse andmist;
80. nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina seaks esikohale meetmed, mille eesmärk on tegeleda vaesuse, ebavõrdsuse ja sotsiaalkaitsega, parandada konkurentsivõimet ja ettevõtluskeskkonda ning majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust, suurendada majanduse mitmekesisust ning viia käibemaksu ja aktsiisimaksude valdkonna õigusaktid kooskõlla ELi õigusaktidega; nõuab lisaks tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina edendaks digi- ja rohepöoret, tegeleks mitteametliku majandusega ning töötuse ja vaesusega, eelkõige noorte, naiste ja kaitsetute inimeste, näiteks maapiirkondade elanike, romade, laste ja eakate puhul; nõuab piisava institutsionaalse ja reguleeriva raamistiku kehtestamist, sealhulgas järelevalveasutuste loomist avaliku sektori paremaks ning depolitiseeritud juhtimiseks;
81. nõuab tungivalt, et võetaks meetmeid, et tegeleda ajude äravoolu endiselt kõrge tasemega; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles tegelema noorte tööpuuduse probleemiga, sealhulgas tööhõivet ning ettevõtlust edendavate poliitikameetmete ja programmide kaudu; rõhutab noortegarantii arendamise tähtsust Lääne-Balkani riikides ning hariduse tähtsust sotsiaalse kaasatuse ja majandusarengu edendamisel ning nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina investeeriks haridusse ja koolitusse;
82. väljendab heameelt Bosnia ja Hertsegoviina programmiga „Euroopa horisont“ liitumise ja programmi „Loov Euroopa“ 2021–2027 vastuvõtmise üle; väljendab heameelt ELi 10 miljoni euro suuruse toetuse üle Bosnia ja Hertsegoviina tervishoiusektori reformile ning ELi toetuse üle Bosnia ja Hertsegoviina tervishoiusektori tugevdamisele projekti „EL tervise heaks“ kaudu; peab Bosnia ja Hertsegoviina täisliikmesust ELi elanikkonnakaitse mehhanismis tervitatavaks ning kiidab Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutusi ja kodanikke nende kiire toetuse eest Türgi ja Süüria rahvale pärast 6. veebruaril 2023 toimunud maavärinat;

Energeetika, keskkond, kestlik areng ja ühendatus

83. väljendab heameelt komisjoni ühe miljardi euro suuruse ELi energiatootuse paketi üle Lääne-Balkani riikidele, et nad saaksid üle energiakriisist, sealhulgas selle üle, et Bosniale ja Hertsegoviinale antakse 70 miljonit eurot kiireloomulist eelarvetoetust abi andmiseks oma kõige kaitsetumatele majapidamistele, et leevendada hinnatõusu mõju ja toetada energiatõhusust elamutes ja ärihoonetes; rõhutab, et hädaabivahendeid tuleb eraldada selleks, et toetada Bosnia ja Hertsegoviina liikumist energiatõhusa ja taastuvenergiat põhineva süsteemi suunas kooskõlas REpowerEU-ga; soovib tugevdada Bosnia ja Hertsegoviina integratsiooni Euroopa energiaturuga, eelkõige arvestades vajadust vähendada energiasõltuvust Venemaast pärast selle täiemahulise sissetungi ja agressioonisõja alustamist Ukraina vastu; väljendab heameelt Balkanit läbiva elektrikoridori algatuse „Global Gateway“ üle ja nõuab selle kiiret elluviimist;
84. nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina töötaks lõplikult välja ja võtaks vastu ambitsioonika, usaldusväärse ning sidusa riikliku energia- ja kliimakava aastateks 2021–2030; kordab, et Bosnia ja Hertsegoviina peab võtma vastu vajalikud õigusaktid gaasi, elektri, taastuvenergia ja energiatõhususe kohta kooskõlas energiaühenduse asutamislepingu, Lääne-Balkani rohelise tegevuskava, puhta energia paketi ja muude ELi kliimakaitset ja energiat käsitlevate standardite ja poliitikaeesmärkidega ning tagama toimiva energiaturu huvides seaduste täieliku ühtlustamise riigi tasandil;
85. rõhutab, kui oluline on kiiresti suurendada energiaallikate mitmekesisust kooskõlas riigi võetud CO₂ heite vähendamise kohustustega; nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina väldiks ega jätkaks strateegilistes sektorites, sh energiataristus projekte, mis suurendavad riigi sõltuvust Venemaast ja Hiinast; väljendab heameelt Bosnia ja Hertsegoviina föderaalvalitsuse teate üle lükata tagasi ettepanek võtta kavandatava Tuzla 7 söekütetl töötava elektrijaama jaoks alternatiivne Hiina alltöövõtja;
86. väljendab heameelt Sarajevo valimise üle osalemiseks ELi eesmärgis „100 kliimanetraalset ja arukat linna aastaks 2030“, mida rahastatakse 2022.–2023. aastal 360 miljoni euro ulatuses programmi „Euroopa horisont“ raames;
87. kutsub Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutusi üles kiirendama Lääne-Balkani majandus- ja investeerimiskava projektide rakendamist, mis võimaldaksid riigil vähendada oma sõltuvust fossiilkütustest, aidates vähendada CO₂ heidet ning aidates kaasa rohelise tegevuskava eesmärkide saavutamisele; rõhutab, et rohe- ja digipööre ning kestlik ühendatus on piirkondlikku majandusintegratsiooni ja ELiga lõimumist ajendav tegur;
88. ergutab Bosnia ja Hertsegoviina üksuste valitsusi suurendama läbipaistvust, kasutades selleks üldsuse kaasamist ja konsulteerimist kohalike kogukondade, teadusekspertide ja kodanikuühiskonnaga projektide kavandamisel; rõhutab vajadust parandada põhjalikke keskkonnamõju eelhindamisi ja viia need vastavusse keskkonnamõju hindamise sätetega; rõhutab investeringute läbipaistva ja tõhusa kasutamise tähtsust;
89. võtab teadmiseks mõned positiivsed arengusuundumused seoses keskkonnakaitsega ja kiidab kohalike keskkonnaorganisatsioonide ning kodanikuühiskonna aktivistide tööd; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles suurendama keskkonnaküsimuste peavoolustamist erinevates valdkondlikes poliitikavaldkondades ning tõhustama keskkonnakuritegude eest vastutusele võtmist; nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina kehtestaks keskkonnakaitsealaste õigusaktide ja meetmete range kohaldamise, et hoida ära ja

vähendada mäetööstusuuringute ja kaevandustegevuse mõju keskkonnale; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles suurendama looduskaitsealade arvu ja suurust ning säilitama olemasolevate rahvusparkide ja muude kaitsealade terviklikkust;

90. on sügavalt mures jõgede reostuse pärast; nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina ametivõimud tegeleksid mulla ja vee saastamise probleemiga, kaitseksid oma jõgesid, sealhulgas väikeste hüdroelektrijaamade kahjuliku mõju eest, viiksid oma õigusaktid veelgi enam vastavusse vee kvaliteeti ja looduskaitset käsitleva ELi õigustikuga ning parandaksid märkimisväärselt jäätmekäitlust, võttes muu hulgas vastu üleriigilise strateegia, milles pööratakse eritähelepanu ressursitõhususe ja ringmajanduse meetmetele;
  91. nõuab tungivalt, et Bosnia ja Hertsegoviina käivitaks riigi väga reostunud linnades, eelkõige Sarajevos, tõhusad õhukvaliteedi kaitse ja parandamise programmid; väljendab sellega seoses heameelt, et ministrite nõukogu võttis vastu algatuse, mille eesmärk on vähendada elamute kütmisel ja liikluses tekkivate õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside heitkoguseid; kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles vähendama ka piiriülest õhusaastet;
  92. märgib, et Bosnia ja Hertsegoviina peab tegema lisapingutusi, et viia kogu transpordi valdkond veelgi rohkem vastavusse ELi õigustikuga ja rakendada ELi õigustikku selles valdkonnas mõjusalt; rõhutab vajadust tõhustada sisemist ja piirkondlikku ühtlustamist ja ühendatust; tuletab meelde vajadust ühendatuse reformi meetmete ja üleeuroopalise transpordivõrgu ning üleeuroopaliste energiavõrkudega vastavusse viimise järele; tunneb heameelt Euroopa investeringute üle Bosnia ja Hertsegoviina maantee- ja raudteetaristusse, nimelt Vc koridori arendamisse, mis parandab Lääne-Balkani piirkonnas majanduslikku suhtlust ja ühendatust;
-
- ○
93. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, nõukogule, komisjonile, eesistujariigile, Bosnia ja Hertsegoviina ministrite nõukogule ja parlamentaarsele assambleele, Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsioonile, Serblaste Vabariigi ja Brčko ringkonna valitsustele ja parlamentidele, Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsioonile kümne kantoni valitsustele ning kõrge esindaja büroole.

SELETUSKIRI

Bosnia ja Hertsegoviina rahvas on taas kord näidanud, et nad on valinud oma riigile tuleviku Euroopas. See, et neile on antud kandidaatriigi staatus, on selge tunnustus lakkamatule tööle, mida riigi ümberkujundamisel on tehtud. Ühtlasi on see märguanne riigi poliitilisele juhtkonnale, et vaja on loobuda oma huvidest ja hakata tööle kõigi Bosnia ja Hertsegoviina kodanike heaks, viies lõpuks ellu hädavajalikud reformid.

Tektoonilised geopoliitilised, sotsiaalsed, tehnoloogilised ja keskkonnavalased muutused ei jäta selgusetusele ja kõhklustele enam mingit ruumi. Ainsad vahendid, mis aitavad ühiste probleemide ja ohtudega tegeleda, on solidaarsus ja koostöö. Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on seda vajadust veelgi rõhutanud ning avanud ELi ukse laiemalt partneritele, kes viivad ellu reforme ja tagavad üldise kooskõla ühise poliitikaga.

Kui on olemas poliitiline tahe ja pühendumus, on väljamõeldud vabandusi ja tegelikke lõhesid võimalik ületada leppimise ja koostööga. Vaja on institutsioonilisi ja põhiseaduslikke reforme, et tagada diskrimineerimise puudumine ja sujuv üleminek Daytonist Brüsselisse ning luua tugev alus rahumeelsele ja toimivale riigile, kus kõigil kodanikel on võrdsed võimalused kujundada oma riigi poliitilist ja avalikku elu.

Oluline on meelde tuletada sõltumatu kodanikuühiskonna, meedia, riigiteenistujate ja ametikandjate pingutusi, mis võimaldavad Bosnial ja Hertsegoviinal muutuda elujõuliseks ja jõukaks mitmekultuuriliseks riigiks.

Bosnia ja Hertsegoviina Euroopa-suunalist liikumist, mille aluseks on demokraatlikud muutused ja õigusriigi põhimõte, toetab endiselt ka Euroopa Parlament. EL annab ka edaspidi märkimisväärset rahalist ja tehnilist abi, et hõlbustada selle riigi ümberkujundamist ja arengut. Just riigi poliitilistel liidritel ja ühiskonnal on vastutus kasutada ära võimalused liikuda kogu riigi ja selle rahva huvides lõhestumiselt elujõulise demokraatliku pluralismi suunas.

On tulnud aeg kasutada ära Bosnia ja Hertsegoviina poliitiliste ja sotsiaalmajanduslike reformidega seotud võimalused ja teha edusamme.

TEAVE VASTUVÕTMISE KOHTA VASTUTAVAS KOMISJONIS

Vastuvõtmise kuupäev	27.6.2023
Lõpphääletuse tulemus	+: 63 -: 9 0: 3
Lõpphääletuse ajal kohal olnud liikmed	Alexander Alexandrov Yordanov, François Alfonsi, Maria Arena, Petras Auštrevičius, Traian Băsescu, Anna Bonfrisco, Fabio Massimo Castaldo, Susanna Ceccardi, Włodzimierz Cimoszewicz, Katalin Cseh, Anna Fotyga, Michael Gahler, Kinga Gál, Giorgos Georgiou, Karol Karski, Dietmar Köster, Andrius Kubilius, Ilhan Kyuchyuk, Jean-Lin Lacapelle, David Lega, Miriam Lexmann, Nathalie Loiseau, Antonio López-Istúriz White, Jaak Madison, Lukas Mandl, Thierry Mariani, Mariša Matias, David McAllister, Vangelis Meimarakis, Sven Mikser, Francisco José Millán Mon, Matjaž Nemeč, Demetris Papadakis, Kostas Papadakis, Tonino Picula, Thijs Reuten, Nacho Sánchez Amor, Isabel Santos, Jacek Saryusz-Wolski, Mounir Satouri, Radosław Sikorski, Jordi Solé, Harald Vilimsky, Viola von Cramon-Taubadel, Thomas Waitz, Witold Jan Waszczykowski, Charlie Weimers, Isabel Wiseler-Lima, Salima Yenbou, Tomáš Zdechovský, Bernhard Zimniok, Željana Zovko
Lõpphääletuse ajal kohal olnud asendusliikmed	Ioan-Rareș Bogdan, Marc Botenga, Angel Dzhambazki, Markéta Gregorová, Rasa Juknevičienė, Andrey Kovatchev, Katrin Langensiepen, Karsten Lucke, Alessandra Moretti, María Soraya Rodríguez Ramos, Bert-Jan Ruissen, Christian Sagartz, László Trócsányi, Mick Wallace
Lõpphääletuse ajal kohal olnud asendusliikmed (art 209 lg 7)	João Albuquerque, Margrete Auken, Clare Daly, Cyrus Engerer, Helène Fritzon, Irena Joveva, César Luena, Antonio Maria Rinaldi, Marco Zullo

NIMELINE LÖPPHÄÄLETUS VASTUTAVAS KOMISJONIS

63	+
ECR	Angel Dzhambazki, Anna Fotyga, Karol Karski, Jacek Saryusz-Wolski, Witold Jan Waszczykowski
ID	Anna Bonfrisco, Susanna Ceccardi, Antonio Maria Rinaldi
NI	Fabio Massimo Castaldo
PPE	Alexander Alexandrov Yordanov, Traian Băsescu, Ioan-Rareș Bogdan, Michael Gahler, Rasa Juknevičienė, Andrey Kovatchev, Andrius Kubilius, David Lega, Miriam Lexmann, Antonio López-Istúriz White, David McAllister, Lukas Mandl, Vangelis Meimarakis, Francisco José Millán Mon, Christian Sagartz, Radosław Sikorski, Isabel Wiseler-Lima, Tomáš Zdechovský, Željana Zovko
Renew	Petras Auštrevičius, Katalin Cseh, Irena Joveva, Ilhan Kyuchyuk, Nathalie Loiseau, María Soraya Rodríguez Ramos, Salima Yenbou, Marco Zullo
S&D	João Albuquerque, Maria Arena, Włodzimierz Cimoszewicz, Cyrus Engerer, Heléne Fritzon, Dietmar Köster, Karsten Lucke, César Luena, Sven Mikser, Alessandra Moretti, Matjaž Nemeč, Demetris Papadakis, Tonino Picula, Thijs Reuten, Nacho Sánchez Amor, Isabel Santos
The Left	Clare Daly, Marisa Matias, Mick Wallace
Verts/ALE	François Alfonsi, Margrete Auken, Markéta Gregorová, Katrin Langensiepen, Mounir Satouri, Jordi Solé, Viola von Cramon-Taubadel, Thomas Waitz

9	-
ECR	Charlie Weimers
ID	Jean-Lin Lacapelle, Jaak Madison, Thierry Mariani, Harald Vilimsky, Bernhard Zimniok
NI	Kinga Gál, Kostas Papadakis, László Trócsányi

3	0
ECR	Bert-Jan Ruissen
The Left	Marc Botenga, Giorgos Georgiou

Kasutatud tähised:

+ : poolt

- : vastu

0 : erapooletu